

Åse Gruda Skard - Norges første Nanny på fjernsyn?

Kalle Fürst

På sytti-tallet utviklet Kalle Fürst problemorienterte TV-programmer om barn og foreldre, under kyndig veiledning av Åse Gruda Skard og Magne Raundalen. Programmene vakte oppmerksomhet og diskusjon, og fikk stor innflytelse.

Mathis, Elisabeth og Kalle Fürst, sammen med Åse Gruda Skard og Magne Raundalen, i programmet «Etter leggetid».

Foto: Tom Martinsen.

Det eksisterer en form for maktbalanse mellom voksne og barn. Den har gradvis skiftet, fra at de voksne bestemte alt og satte alle regler, til at barn har stadig større påvirkningsmuligheter. Barns liv og oppvekstvilkår er blitt sterkt endret i annen halvdel av det 20. århundre. Hverdagen ser annerledes ut for barn i år 2005 enn i 1965. Institusjoner som barnehage og skole preger barns hverdag mye mer nå enn før. Barn lever i andre familieformer enn for 50 år siden.

Forestillinger om barn vil variere i ulike kulturer og i forskjellige historiske epoker. Mange barndomsforskere peker på at endringer i synet på barn og barndom har beveget seg fra et romantisk syn på barnet som uskyldig og sårbart, som trengte stor grad av beskyttelse, til barn som naturlig kompetente og sofistikerte.

Distinksjonen mellom den tradisjonelle forestillingen om barn og en ny måte å betrakte barn på illustreres godt i de to ulike begrepene «human beings» og «human becomings». Barn som «human becomings» innebærer en forestilling om barn som passive mottakere, og barndommen som en forberedelsesfase til voksenlivet. Barn som «human beings» handler om å betrakte barn som selvstendige aktører med egenverdi. Det innebærer å se på barn som sosiale aktører, som aktive, kulturskapende subjekter i sitt eget liv. De har demokratiske rettigheter, som ikke bare dreier seg om

opplæring i demokrati, men om deltagelse. Barn har fått økt status som meningsbærende subjekter, og er mer uavhengige og selvstendige. Barn som «human beings» blir betraktet som individer med fullverdig status i nåtiden.

Fjernsynets rolle

En av NRKs viktigste oppgaver har vært å formidle informasjon om viktige temaer til seerne, for eksempel gjennom programmer som Puls om helse og FBI om forbrukerstoff. Nå arbeider vi med å forberede «Typisk Barn» – som muligens blir sendt fra høsten 2006.

For NRK er det et mål å gjøre denne type formidling severdig for publikum: riktig, viktig, men ikke kjedelig – og etisk forsvarlig. Vi vil ikke utlevere voksne eller barn som er med. Den bølgen med opplysningsprogrammer om barn som har kommet de siste årene, har ikke vært etisk forsvarlig i eksponering av barn. NRKs holdning til barn springer ut av vår filosofi om barns medvirkning i programmet. Programmer for barn skal stimulere og utvikle fantasi og nysgjerrighet, empati og toleranse. Tematikk og formspråk skal virke engasjerende, underholdende og meningsfylte. Barn skal inspireres til å ta programinnholdet med seg ut i hverdag og lek, og vi skal bringe barnas hverdag inn i programmene. Dette handler om gjenkjennelse, identifikasjon og positiv bekreftelse på seg selv.

Vi tror det er viktig å gi barn tilstedeværelse i media:

- Å være synlig betyr at du eksisterer.
- Å bli spurt viser at du er viktig.
- Å bli gitt plass i media viser at du har en plass i samfunnet.

Programmene om Mathis

For meg går det en klar linje fra de produksjonene jeg laget med Mathis i 1975 til 1977 og frem til Barnas supershow, det mest populære barneprogrammet i dag. Vi vil gi barn en plass på skjermen og i samfunnet.

Jeg begynte som producer av ungdomsprogrammer i 1969, som en del av 68-generasjonen. Jeg hadde selv fått barn og fulgte med på Barne-TV, og ønsket å lage et annerledes program enn det som da var vanlig: dukker, eller voksne som lekte barn. Å arbeide med små barn var uvanlig – hvor mye kunne vi forvente av arbeidsinnsats, hvor langt kunne vi presse dem, og hvilke etiske vurderinger skulle vi bruke for hvilke situasjoner vi eksponerte dem i? For å få kontroll over dette endte vi opp med å bruke min egen familie, Mathis på seks år, Lillesøster Maria og Elisabeth, min eks – og meg.

Foto: NRK.

Foto: NRK.

Foto: NRK.

I tilknytning til Barne-TV-serien ønsket NRK å lage et foreldreprogram. Jeg tok kontakt med to markante fagpersoner, med ulikt kjønn og ulik alder – Åse Gruda Skard og Magne Raundalen – for «Etter leggetid». Programmet tok fatt i situasjoner fra Barne-TV-serien med Mathis. Disse scenene var ofte konstruert for å kunne være utgangspunkt for en samtale i voksenprogrammet. I alt ble det 13 programmer for barn og 13 programmer for voksne pluss repriser, en massiv satsning, som ikke gikk upåaktet hen, til glede for noen og ergrelse for andre – det er ulikt syn på barneoppdragelse!

Åse Gruda Skard var den sentrale personen, sikker, blid og formidlingsglad – om vanlige vansker med vanlige barn. I denne perioden arbeidet Åse fortsatt som dosent på Universitetet i Oslo. For meg var det merkelig at fagmiljøet hennes ikke verdsatte hennes forskning og hennes formidling til vanlige mennesker like høyt som lange fagartikler, som bare nådde egen yrkesgruppe.

Jeg kjenner få som har vært så opptatt av formidling til *vanlige* mennesker som Åse, og derfor var det en ekstra fornøyelse å hente henne frem fra universitetsmiljø – og kunne bidra til å gjøre henne til en av de store kjendiser på slutten av 70-tallet! Jeg tror hun likte dette selv. Man blir først virkelig populær når det lages parodi på deg. Willy Hoels utgave av Mor Åse i «Mathis på Moen» – om forberedelser til militærlivet – er uforglemmelig, og hun elsket denne sketsjen!

Å få små barn til å legge seg rolig og sove gjennom natten har alltid vært en stor utfordring. I et av programmene skulle vi behandle dette temaet, og det var den eneste gangen jeg virkelig så diametralt ulike holdninger hos Magne og Åse. Åse sa på sin runde vennlige måte: «Ja, hvis barnet våkner om natten og er urolig, så kan man jo bare ta det opp og kose litt – kanskje gi barnet et lite bad eller noe lignende hyggelig!» Magne ble blek i ansiktet, og så for seg en gradvis tilvenning til dette i alle norske hjem, og en utslitt foreldregenerasjon. Han skrek: «Nei, nei nei!» – og opptaket ble stoppet. Han var helt klar på at våkner barn om natten, så skal de ha det kjedelig, men trygt – og ingen lek. Etter en kort diskusjon ble vi alle enige om at det var den versjonen vi skulle presentere. Nytt opptak, og den utgaven ble sendt!

Kalle Fürst

NRK
Barne- og ungdomsavdelingen
Pb 32, NRK, 0340 Oslo
E-post kalle.furst@nrk.no